

Yttrande 2009-02-05

**Socialdepartementet
103 33 Stockholm**

**Remissvar på LSS-kommitténs slutbetänkande
- Möjlighet att leva som andra - SOU 2008:77**

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Rätten till stöd och service	4
LSS ska finna kvar som rättighetslag	
Samlad översyn av SOL	4
Särskild reglering av skyddsåtgärder	5
Syfte och målsättning LSS/SOL	5
Personkretsen ska bestå	5
Förutsättningar inom hjälpmedelsområdet	6
Huvudmannaskap för stöd och service	6
Statligt huvudmannaskap	6
Personlig assistans	6
Kostnadsdämpning 3,3 miljarder	6
Den kommunala insatsen personlig assistans ska upphöra	8
Det femte grundläggande behovet ingående kunskap tas bort	8
Krav på grundläggande behov och andra behov	9
Hjälpmedel och dubbelassistans	9
Enhetlig behovsbedömning och preciserade aktiviteter	10
Sjukhusvistelse	11
§6 Förordningen om assistansersättning	11
Anordnarens ansvar för barns växande och frigörelse	12
Schablonen	12
Kvalitet, tillstånd och tillsyn mm	14
Insatser och uppgifter för kommuner och landsting	14
Stöd och service i ordinärt boende	14
Personligt stöd och individuell planering	15

Sammanfattning

Särnmark grundades 1992 med utgångspunkt i Mikael Särnmarks personliga erfarenheter av funktionsnedsättning och kamp för att hitta en väg att få leva sitt liv på samma villkor som andra. Historien bör förstås ur perspektivet att han 1978 som aktiv och levnadsglad 25-åring förvärvade en funktionsnedsättning och hamnade i en livssituation där han i princip var förpassad till sin lägenhet. När reformen kom 1994 fick Mikael och andra människor med funktionsnedsättning genom personlig assistans äntligen ett legitimt tillträde till livet och samhället. Idag utförs personlig assistans i många sammanhang även med en sådan kvalitet att det går att tala om god livskvalitet, om självbestämmande och fullvärdig delaktighet i samhället.

I remissvaret anför Särnmark ett allmänt bifall till grundprinciperna om att rättighetslagstiftningen ska kvarstå och målsättningen att eftersträva en hög kvalitet på verksamhetsområdet. Särnmark ger också bifall till att staten blir huvudman för den personliga assistansen.

Särnmark invänder även mot ett antal förslag i slutbetänkandet. En genomgripande utgångspunkt för LSS-kommitténs arbete har varit att hitta sätt att dämpa kostnadsutvecklingen. Samtidigt kan det konstateras att kostnaderna för personlig assistans motsvaras av de stora behov som finns och att personlig assistans dessutom är en kostnadseffektiv och ändamålsenlig insats. Kostnaderna antas inte heller fortsätta öka i samma takt. Särnmark efterlyser i sammanhanget en samhällsekonomisk jämförelseanalys. Särnmark anser att det till dess motsatsen är bevisad finns inte några som helst skäl att acceptera kostnadsdämpning som en utgångspunkt, i synnerhet inte till den del förslagen verkar inskränkande för självbestämmande och valfrihet, och därmed i står motsättning till intentionerna i lagens förarbeten.

Några av de förslag som förs fram i slutbetänkandet och som Särnmark är mycket starkt kritiskt till är ”golvet” om 20 timmar som innebär att den idag kommunalt finansierade insatsen personlig assistans försvinner, definitionen av grundläggande behov samt nytolkningen om ”aktiv tid”.

Den stora politiska fråga som slutbetänkandet för upp på dagordningen är om reformens långsiktiga hållbarhet är i fara om kostnadsutvecklingen inte bromsas. Är det verkligen så att regering/riksdagen/allmänheten inte kan acceptera en kostnadsutveckling som står i relation till faktiska behov som möts på ett adekvat och kostnadseffektivt sätt genom personlig assistans?

Inledning

Särnmark är både assistansanordnare och servicepartner för assistansberättigade som väljer att själva anställa sina assistenter i egen firma. Företaget grundades 1992 av Cecilia Ekholm och Mikael Särnmark, som själv har en förvärvad funktionsnedsättning. Särnmark har idag ca 180 kunder sysselsätter ca 1 500 personliga assistenter.

Företagets värdegrund är alltså starkt sammanlänkad med de övergripande intentionerna med assistansreformen som kom 1994 tillika en produkt av Mikael Särnmarks egen kamp för sina rättigheter att som person med funktionsnedsättning få leva ett liv på lika villkor som andra.

Särnmark anför nedan följande synpunkter på slutbetänkandet. Texten följer dispositionen i utredningen, med angivna förslag kursiverade.

Rätten till stöd och service

LSS ska finna kvar som rättighetslag

LSS ska finnas kvar som rättighetslag för personer med omfattande stödbehov till följd av stora och varaktiga funktionsnedsättningar.

Särnmark Assistans är positiva till förslaget och anser att LSS status som en rättighetslag korresponderar väl med de handikappolitiska målen och med FN:s konvention för personer med funktionsnedsättning. Det är en tydlig markering för att säkerställa grundläggande mänskliga rättigheter även för personer med funktionsnedsättningar.

Samlad översyn av SOL

Regeringen bör göra en samlad översyn av hur SoL fungerar som redskap för att uppnå de handikappolitiska målen. En stor del av verksamheten enligt LSS förutsätter en väl fungerande socialtjänst.

Särnmark Assistans är positivt inställt till att SoL utvecklas vidare, men ser inte på något sätt att det skulle vara gynnsamt om ett syfte skulle vara att ersätta delar av LSS.

Särskild reglering av skyddsåtgärder

Regeringen bör skyndsamt utreda en särskild reglering av skyddsåtgärder i verksamheter med stöd, service, omsorg och omvårdnad för personer med funktionsnedsättningar. Utgångspunkten bör vara att dessa åtgärder inte ska ske med stöd enligt LSS eller SoL, men inte heller i en gråzon där åtgärderna saknar laglig grund.

Under förutsättningen att Särnmark gör en riktig tolkning av förslaget kan vi omöjligen se varför det skulle krävas en särskild reglering av skyddsåtgärder när det redan finns lagstiftning som är väl tillämplig för att komma åt våld och andra övergrepp riktade mot vem som helst. Dessutom är det svårt att se på vilken grund skyddsåtgärder skulle kunna införas inom ramen för en insats som är frivillig och utförs på den enskildes begäran. Observeras bör även att en särskild reglering av skyddsåtgärder skulle kunna innebära en värderingsförskjutning som istället ger ett slags legitimitet exempelvis åt den typ av bestraffningar och andra kränkande övergrepp mot personer med intellektuella funktionsnedsättningar som återgivits i media.

Syfte och målsättning LSS/SOL

Regeringen bör särskilt uppmärksamma skillnader i syften och målsättningar mellan LSS och SoL vid en översyn av hur den senare lagen fungerar som redskap för att uppnå de nationella målen för handikappolitiken. Det bör då prövas om SoL ska kompletteras med en bestämmelse om att personer med funktionsnedsättning som får bistånd med anledning av funktionsnedsättningen genom detta ska tillförsäkras goda levnadsvillkor.

Särnmark Assistans är positivt inställt till förslaget men anser att det bör tydligt framgå i den kommande propositionen eller ännu hellre i lagstiftning att vad som är ”goda levnadsvillkor” endast kan definieras av den person som insatserna är till för.

Personkretsen ska bestå

Den nuvarande personkretsen med dess tre grupper ska i princip bestå.

Särnmark Assistans ställer sig tveksamma till saken med anledning av de olika problem som de diagnosbaserade personkretsarna idag orsakar framförallt när det gäller frågan om att få tillgång till behovsanpassat stöd. Särnmark skulle gärna se förslag på alternativ som exempelvis en behovsbaserad enhetlig personkrets.

En generell gräns för nybeviljande av insatser enligt LSS vid 65 år bör införas i lagen. Gränsen bör gälla alla de tre grupper som anges i personkretsen.

Särnmark Assistans är positivt inställt till förslaget men anser att det bör kompletteras med en möjlighet för den enskilde att byta en LSS-insats mot en annan även efter 65 års ålder.

Förutsättningar inom hjälpmedelsområdet

Förutsättningarna inom hjälpmedelsområdet bör uppmärksammas särskilt. Regeringen bör överväga om det finns brister i fråga om kompetens och förskrivningsmöjligheter.

Särnmark Assistans är positivt inställt till förslaget. Särskild betoning bör läggas på att förenkla proceduren för att få tillgång till hjälpmedel. Frågan om ansvarsfördelning vid förskrivning av hjälpmedel måste klaras ut och det vore önskvärt att det fanns ett regelverk som tillämpades enhetligt över hela landet. I dagsläget förläggs kostnadsansvaret för arbetstekniska hjälpmedel olika beroende på vilket landsting som är inblandat. Särnmark Assistans vill i sammanhanget särskilt påtala att Försäkringskassan i dagsläget inte anser att assistansersättningen får användas till kostsammare arbetstekniska hjälpmedel. Assistansersättningen nuvarande schablonbelopp räcker inte heller till för att finansiera dyrare arbetstekniska hjälpmedel. Sammantaget gör detta att arbetsmiljöansvaret blir svårare att hantera, särskilt för mindre assistansanordnare och dem som valt att driva sin assistans i en enskild firma.

Huvudmannaskap för stöd och service

Statligt huvudmannaskap

Staten ska ha ett samlat huvudmannaskap för beslut om och finansiering av insatsen personlig assistans.

Särnmark Assistans välkomnar förslaget. Ett statligt huvudmannaskap ökar möjligheterna för en likabehandling över hela landet. Särnmark Assistans anser att det är av stor betydelse att den enskildes rättigheter inte är beroende av de varierande ekonomiska förutsättningarna i kommunerna. Det bör dock noteras att Försäkringskassan i dagsläget är en organisation med stora påfrestningar och pågående förändringar samt att det finns en historik av svårighet att vara flexibel och fatta snabba beslut. Det måste därför särskilt säkerställas att myndigheten har en organisation att klara uppgiften.

Personlig assistans

Kostnadsdämpning 3,3 miljarder

Kommittén lyfter fram att det behövs åtgärder för att dämpa och stabilisera kostnadsutvecklingen utöver den kostnadsdämpning som Försäkringskassan räknar med i sina prognoser över assistansersättningen. Målet är att minska kostnaden för assistansersättningen

med omkring 3 miljarder kronor. Kommittén anser att det finns oklarheter om vilka behov som ska tillgodoses med personlig assistans och skillnader i bedömning och beräkning av behoven.

Samtidigt står att läsa i slutbetänkandet (s 33) att: ”Sedan assistansreformen genomfördes har den personliga assistansen präglats av en mycket hög uppskattning bland de assistansberättigade. Mycket tyder också på att deras stöd och självbestämmande i dagligt liv har förbättrats genom den personliga assistansen.// Den personliga assistansens nuvarande kostnadsnivå kan försvaras med hänsyn till de stora behov som finns inom området och insatsens kvaliteter, som gör att insatsen i många fall är kostnadseffektiv jämfört med nu tillgängliga alternativ.”

En av de mest tydliga observationer Särnmark Assistans kunnat göra sedan reformen kom till är att den verkligen har haft avsedd nytta. Vår erfarenhet är att personlig assistans är en relevant och uppskattad insats bland dem som behöver den och orsaken är förstås att assistansen är det stöd som ger bäst förutsättningar att uppnå frihet, delaktighet, inflytande, självbestämmande och med lagstiftningens ord, goda levnadsvillkor. Personlig assistans skapar mer jämlika förutsättningar och större möjlighet att leva ett liv som andra.

Särnmark är medvetna om att LSS-kommittén haft direktiv om att kostnadsutvecklingen ska dämpas men anser att förankringen är svag. Å ena sidan framstår personlig assistans som ett optimalt sätt att tillgodose behoven och som kostnadseffektivt i jämförelse med andra alternativ. Saken stärks av exempelvis både Socialstyrelsen (lägesrapport juni 2008) och ILI (maj 2008) som visat att overheadkostnaderna är mycket dyrare i de flesta andra insatser. Å andra sidan verkar utgångspunkten vara att personlig assistans kostar för mycket.

Givet förutsättningarna att behoven inte ifrågasätts och att insatsen är kostnadseffektiv så kan effekten av besparingar i assistansen enbart bli att kostnadsstället flyttas eller att behoven istället får tillgodoses av anhöriga som en ”gratisresurs”. Stöd för detta påstående finns bland annat i SOU 1995:126, ”Kostnader för den statliga assistansersättningen”, där utredaren konstaterat att omfattningen av den hjälp som anhöriga stått för uppdagades först när hjälpbehovet efter reformen 1994 kom att bedömas i sin helhet. Det var även en av anledningarna till att behoven (och kostnadsökningen) innan reformen underskattades.

Vidare framgår det av slutbetänkandet (s 417) att Försäkringskassan nu räknar med en långsam dämpning av kostnadsutvecklingen i en prognos som sträcker sig till 2011. Den underskattning av behoven som föregick reformen har nu hunnits ikapp av verkligheten och det verkar mycket sannolikt att kostnadsökningen nu automatiskt klingar av i takt med att reformen mognar. Det finns inte något belägg för att andelen medborgare med funktionsnedsättning skulle öka i befolkningen (s 178). Därför finns det inte heller något skäl att ifrågasätta huruvida samhället även fortsättningsvis skulle kunna bära kostnaderna för ett stöd av proportionellt sett samma omfattning som idag.

Det förtjänar även att påtalas att personlig assistans skapar en stor mängd arbetstillfällen, ofta för människor som annars har det svårt att komma in på arbetsmarknaden. Även här kan besparingar i assistansen leda till ökade kostnader på andra områden, exempelvis i form av större behov av arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Särnmark Assistans uppfattning är att det saknas incitament för att dämpa kostnader vilka är direkt relevanta i förhållande till behoven.

Den kommunala insatsen personlig assistans ska upphöra

Det nuvarande "golvet" mer än 20 timmars grundläggande behov i genomsnitt per vecka ska gälla generellt för rätten till personlig assistans.

Särnmark Assistans invänder mot förslaget och anser att rätten till personlig assistans bör kvarstå med samma förutsättningar som idag. En stor grupp med stora hjälpbehov som enligt vad Särnmark erfar mycket väl kan överstiga 40 timmar i veckan kommer genom förslaget helt enkelt uteslutas från rätten till personlig assistans. Det är mycket olyckligt när det i den här gruppen finns människor med intellektuella och kognitiva funktionsnedsättningar som är direkt beroende av kontinuitet, djupgående kunskap och förståelse för de individuella svårigheterna. Frågan kvarstår också vilka alternativa insatser man har tänkt för dessa människor.

Det grundläggande behov som avser att kommunicera ska omfatta tid som behövs för att kommunikation med andra överhuvudtaget ska vara möjlig för meningsutbyten mellan den enskilde och andra personer än dennes personliga assistenter.

Särnmark Assistans anser att förslaget är otydligt och vill helst uppfatta förslaget som att det i praktiken inte innebär några förändringar då det är givet att kommunikation måste äga rum med en annan mottagare än den personliga assistenten. Hjälptjänst förmedla behov, att meddela sig, att uttrycka sig, att samspela, att tolkas vid en talpåverkan skulle således alltså vara att betrakta som kommunikation. Är det däremot så att förslaget syftar till att utesluta människor som inte använder sig av exempelvis tal och skrift eller annan tydlig kommunikation med omgivningen från rätten till personlig assistans ställer Särnmark sig inte bakom förslaget.

Det femte grundläggande behovet ingående kunskap tas bort

Det grundläggande behov som avser annan hjälp som förutsätter ingående kunskap om den funktionshindrade ska tas bort när det finns en samlad lösning för skydds- och begränsningsåtgärder bland de som ingår i personkretsen i LSS.

Särnmark Assistans invänder mot förslaget och anser att bedömningen av de grundläggande behoven ska lämnas oförändrade. "Ingående kunskap" innebär enligt vår erfarenhet ingående kunskap om *individens särskilda behov*. Det kan handla om kvalificerad hjälp att tolka och sortera intryck, orientera sig i tillvaron, "förstå" sammanhang och socialt samspel, förutse konsekvenser av sitt handlande o s v. Det kan även handla om ingående kunskap om det individuella mönstret och behoven i samband med exempelvis andningssvårigheter och epilepsianfall. Särnmark anser att, i de sammanhang där ingående kunskap är nödvändig, är den personliga assistansen som mest oumbärligt.

Särnmark ställer sig mycket frågande till att kommittén menar att femte grundläggande behovet ingående kunskap huvudsakligen skulle användas i sammanhanget s.k. skydds- eller begränsningsåtgärder för personer med psykiska funktionsnedsättningar. Stöd som ges med ingående kunskap i de sammanhang vi anger i föregående stycke innebär respekt för den enskildes självbestämmande och integritet och förebygger samtidigt behovet av begränsningsåtgärder. Det är inte etiskt försvarbart att använda det marginella problemet med skydds- och begränsningsåtgärder som förevändning att försämra möjligheterna för människor att få personlig assistans och minska kostnaderna för personlig assistans.

En snålare bedömning av grundläggande behov, i kombination med att det skulle krävas 20 timmar grundläggande behov för att överhuvudtaget kvalificera sig för insatsen personlig assistans, kommer även innebära att en stor grupp av dem som idag har LASS utesluts från rätten till personlig assistans.

Krav på grundläggande behov och andra behov

Det ska införas ett krav på både grundläggande behov och andra behov för rätt till personlig assistans så att den som enbart har stadigvarande omvårdnadsbehov inte kan beviljas personlig assistans. Barn och unga ska dock, tills de fyllt 21 år, ha rätt till personlig assistans även om de endast har grundläggande behov.

Särnmark Assistans invänder mot förslaget då det utgår från en mycket diskriminerande människosyn som öppnar för den helt orimliga bedömningen att vissa människor inte har några andra behov än behov av omvårdnad. Särnmark Assistans inställning är att alla människor har andra behov utöver behov av omvårdnad, oavsett om man är sängliggandes och inte skulle kunna kommunicera genom vare sig tal eller skrift. Det vore mycket olyckligt om människor med stora grundläggande behov och svårigheter att kommunicera i utsatt position hamnar i ett läge där de ska tvingas bevisa att de, som vilken människa som helst, även har andra behov. Ett sådant regelverk kommer dessutom att skapa krångliga rättsprocesser där Försäkringskassan kan komma att ifrågasätta den sökandes livskvalitet och möjlighet att delta aktivt.

Det får i sammanhanget inte heller glömmas bort att just på grund av att personlig assistans ökar möjligheterna till delaktighet och ett aktivt liv så ökar ofta möjligheterna för den enskilde att vinna tillbaks sina ”andra behov” och att utvecklas i sina funktioner.

Hjälpmedel och dubbelassistans

Dubbel assistans ska beviljas först efter att möjligheterna att tillgodose behoven genom hjälpmedel och bostadsanpassningar har prövats.

Särnmark Assistans invänder mot förslaget och anser att det har sin grund i den felaktiga uppfattningen att människor beviljats dubbelassistans i övermått. Det vore rimligare att driva frågan om ansvarsfördelning och tillgång vad gäller hjälpmedel för att förenkla för dem som

önskar hjälpmedel eller bostadsanpassning. Då skulle också människor under bättre förutsättningar och på eget initiativ kunna ta ställning för ett minskat behov av dubbelassistans.

Fler moment som utförs av personliga assistenter i dagsläget kan inte ersättas av hjälpmedel. En av de stora fördelarna med personlig assistans är just att den inte binder människor till hemmet utan även kan vara ett stöd i situationer utanför hemmet, på platser där det är omöjligt att använda hjälpmedel eller ens att få tillgång till dem.

Enhetlig behovsbedömning och preciserade aktiviteter

LSS ska förtydligas så samtliga behov utreds och beräknas efter en enhetlig modell – även de andra behov som den enskilde har utöver de grundläggande behoven och som gäller aktiviteter i samband med boende, delaktighet i samhällslivet, träning och egenvård.

Särnmark Assistans är positivt inställt till att bedömningarna blir enhetligare över landet men invänder mot följande andra delar av förslaget.

Enligt kommittén förväntas ”enhetliga bedömningar” leda till besparingar på över 2 miljarder. Vidare hävdas att ”den assistanstid som reduceras förväntas bli så begränsad att det inte är troligt att den behöver ersättas med annat stöd” (s. 472). Det är ett helt orimligt påstående att en besparing på 2 miljarder inte kommer bli kännbar för de assistansberättigade. Det faktum att man genom förslaget förväntar sig en så stor besparing kan inte tolkas på annat sätt än att de assistansberättigades behov ifrågasätts vilket är absurt. Den assistansersättning som inte används till assistans ska betalas tillbaka och det får antas vara mycket ovanligt att en person vill ha assistans vare sig i sitt hem eller annars om det inte nödvändigtvis behövs.

Kommittén skriver om bedömning och preciserade aktiviteter:

”De situationer som det handlar om ska utgå från att den assistansberättigade behöver hjälp för att personligen göra något, d v s en preciserad aktivitet.” (s. 469)

En sådan komplettering till definitionen av personlig assistans kommer att skärpa trenden av restriktiva bedömningar som exempelvis idag lyser igenom i Försäkringskassans ställningstagande kring bedömningen av behoven kring måltider. Det strider mot de grundläggande intentionerna bakom lagstiftningen att människor ska vara tvungna att beskriva sina behov på ett sätt som blir orimligt detaljerat och integritetskränkande. Vidare kan modellen i praktiken inte bli annat en hemtjänstlik när assistansen bryts upp i olika ”preciserade aktiviteter” eller innebära att behoven bara blir delvis tillgodosedda för att man tvingas packa ihop sina aktiviteter i ett sjok för att kunna rent praktiskt lösa bemanningen.

Den som är i behov av personlig assistans ska inte behöva redogöra för och planera vartenda moment, eller varje ”preciserad aktivitet”, av sitt liv för att kunna få det stöd man behöver. Det som gör personlig assistans unikt och skapar verklig frihet är att den finns till hands även i alla de situationer man inte planerat för och därför ger möjlighet att leva sitt liv som man vill från en dag till en annan. Personlig assistans syfte är att möjliggöra ett liv på lika villkor. Oberoende, frihet

och trygghet är möjligt först genom att man har en personlig assistent tillhands för behov när de uppstår och som man inte kunnat planera in i för väg med exakthet i sin vardag. En koppling till ”preciserade aktiviteter” tar bort flexibiliteten och den frihet som personlig assistans kan möjliggöra.

Det finns en tydlig risk att man i strävan efter enhetliga bedömningar inte bara kräver likriktning av Försäkringskassans handläggare utan även av de sökandes liv och behov. Det måste även i framtiden vara möjligt för en person med funktionsnedsättningar att själv kunna bestämma hur man vill leva sitt liv.

Sjukhusvistelse

Regeringen bör ta initiativ till att den tidsperiod som en assistansberättigad i vissa fall kan ha med sin personliga assistent under sjukhusvistelse förlängs.

Särnmark Assistans är positivt inställt till förslaget men anser att det bör kompletteras med att kravet på ”särskilda skäl” för att få ha assistansen kvar under en sjukhusvistelse slopas. Behovet av personlig assistans upphör inte i samband med sjukhusvistelse. Många som idag inte har de särskilda skäl som krävs är mycket rädda för att hamna på sjukhus då det innebär stora problem för dem. Dels har sjukvården inte organisationen, resurserna eller kunskaperna som krävs för att utöver de vårdande insatserna även täcka ett assistansbehov, dels måste assistenterna sägas upp vilket innebär en stor risk för att assistenter inte finns tillgängliga vid utskrivning.

Särnmark Assistans anser att alla som beviljats personlig assistans bör kunna behålla denna i samband med en sjukhusvistelse. Så kan vi framförallt höja kvalitén, kontinuiteten och tryggheten i assistansen, men också få en bättre arbetsmarknad med bättre arbetsvillkor för de anställda. Det skulle dessutom sannolikt minska både våra egna och Försäkringskassans administrationskostnader.

§6 Förordningen om assistansersättning

Rubriken har ingen motsvarighet i betänkandet, men frågan är så pass angelägen och akut samt hänger nära samman med frågan om sjukhusvistelse.

Försäkringskassans nuvarande tolkning av förordningen (IM 2008:093) grundar sig på en kammarrättsdom (876-05) och ett icke beviljat prövningstillstånd i regeringsrätt, och innebär en ändrad uppfattning om vad som jämföras med lämnad assistans. Uppsägningskostnader vid dödsfall och sjukhusvistelse anses med undantag för egna arbetsgivare inte berättiga till assistansersättning.

Särnmark Assistans anser att tolkningen är diskriminerande och omöjliggör förutsättningarna att driva assistans i en mindre verksamhet då uppsägningskostnader vid dödsfall och sjukhusvistelse kan uppgå till flera 100 000-tals kronor som den assistansberättigade/anordnaren inte får ersättning för. Det finns också risk för återverkningar för de personliga assistenterna i form av

försämrade anställningsvillkor med kortare uppsägningstider, vilket skulle innebära en oönskad tillbakagång för utvecklingen av yrkets status. Särnmark uppmanar till en omgående översyn av frågan.

Anordnarens ansvar för barns växande och frigörelse

Uppdraget att anordna personlig assistans för barn och ungdomar ska omfatta ett ansvar för att insatsen utformas så att deras växande och frigörelse främjas och att verka för att anhöriga får det stöd som de kan behöva i sin roll som personliga assistenter för barn och ungdomar. Socialstyrelsen och länsstyrelserna bör få i uppdrag av regeringen att ta fram metoder för tillsyn av verksamheter med personlig assistans för barn och ungdomar.

Särnmark Assistans förespråkar hög medvetenhet om barnperspektivet med avseende på barnets delaktighet, möjlighet att påverka och utvecklas inom ramen för den personliga assistansen. Särnmark invänder däremot mot förslaget som sådant med utgångspunkt i att en assistansanordnare inte bör eller kan ansvara för uppgiften att initiera en frigörelse åt barnet.

Det mest självklara och effektivaste sättet att verka för barns frigörelse torde vara att göra det enkelt för dem att få den personliga assistans de behöver. Personlig assistans är i sig ofta en av de viktigaste förutsättningarna för möjligheten till frigörelse.

Schablonen

Kommittén föreslår regeringen att förändra konstruktionen av det schabloniserade timbeloppet så att det delas upp i två delar - en del som avser löne- och lönebikostnader och en del övriga kostnader. Ersättningen för löne- och lönebikostnader differentieras för tid mellan kl 06.00–22.00 och övrig tid. Ett krav för att få den högre schablonen är att den personliga assistenten fått OB-ersättning. Denna del av schablonen räknas upp enligt dagens modell.

Särnmark Assistans ställer sig mycket positiva till att man försöker komma till rätta med de svårigheter som har drabbat personer med höga OB-kostnader och ser att förslaget är ett steg på väg mot ett mer anpassat ersättningssystem. Särnmark ställer sig dock frågande till hur beslut och kontroll i praktiken ska genomföras. Det är inte önskvärt att den assistansberättigade blir bakbunden av sitt beslut om assistansersättning – flexibilitet är som tidigare nämnts en av de stora fördelarna med personlig assistans. Assistansersättningen ska inte styra över människors liv, det ska vara tvärtom. Särnmark efterlyser en utredning av möjligheten att medge ersättning med den faktiska kostnad som uppstår för OB-tid. Det innebär inte att förskottering inte kan göras med en schablon.

Den del av schablonen som avser övriga kostnader bör räknas upp utifrån nettoprisindex, NPI, istället för som i dag med hänvisning till löneutvecklingen inom området. Värdet av ersättningen för övriga kostnader bör dessutom justeras nedåt så att det i penningvärde likställs med ersättningen vid införandet av det schabloniserade timbeloppet år 1997.

Särnmark Assistans anför följande invändningar mot förslaget och anser att schablonen även fortsättningsvis ska räknas upp enligt samma modell som tidigare. Det framgår av utredningen ”Personlig assistans - en billig och effektiv form av valfrihet, egenmakt och integritet” (ILI, maj 2008) att personlig assistans administreras till väsentligt lägre kostnader av privata anordnare än av kommunala. Det finns dock en gräns för hur slimmade organisationer en assistansanordnare kan ha utan att kvaliteten i tjänsten äventyras. Det är orimligt att kompensera lönejusteringar och kostnader för utbildningar etc hos anordnarna med bara 1 % när de faktiska kostnaderna ökar med åtminstone 3 %. Ett scenario som Särnmark inte önskar se är att assistansanordnare exempelvis väljer bort kunder som har omfattande behov av stöd från anordnaren. I förlängningen kan det också innebära att branschen alltmer kommer att domineras av ett fåtal stora aktörer som kan vinna marknadsandelar i kraft av sin volym. Det vore mer lämpligt att, så som föreslås, öka kraven på kvalitet i assistansen men lämna ett rimligt utrymme kvar i assistansersättningen för att kunna leva upp till dessa krav. Assistansanordnare kommer då av konkurrensskäl fortsätta att sträva efter hög och kostnadseffektiv kvalitet i sina tjänster. Särnmark Assistans vill påpeka att det finns en mycket stor spridning i vilken vinstmarginal olika assistansanordnare har och att vissa assistansanordnare kunnat uppnå stora vinstmarginaler inte är ett bevis för att det finns stort svängrum i schablonen.

För den assistansberättigade är ofta utbildningskostnader, personalvård, arbetsmiljöinsatser, bra och korrekt utförd administration, stöd i arbetsledning o s v en viktig del av det som ger kvalitet i assistansen och därför givetvis också något det är angeläget att ha ett tillräckligt ekonomiskt utrymme för. Frågan är av ännu större betydelse för dem som valt att själv administrera sin assistans i en enskild firma då möjligheterna till effektiviseringar är mindre och kostnaderna inte heller kan slås ut på flera assistansanvändare.

Slutligen noteras att en minskning av denna del av schablonen direkt påverkar möjligheterna att vidareutbilda personalen vilket kan komma att utgöra ett hinder för att prioritera den kompetensökning som kommittén anser önskvärd.

Kostnaden för vikarier i samband med ordinarie assistentens sjukdom bör vid fastställandet av det schabloniserade timbeloppet räknas in i schablonen.

Särnmark Assistans är positivt inställt till förslaget då det kan komma att förenkla hanteringen av sjuklönekostnader och bidrar till att skapa incitament för att arbeta långsiktigt med arbetsmiljö för att undvika sjukdom och ohälsa. Kompensationen på 0,7 % är dock otillräcklig och bör snarare ligga runt 1,5 %.

För mindre assistansanordnare och för dem som själv anställer sina assistenter hänvisar kommittén till Försäkringskassans sjuklöneförsäkring. Försäkringen ersätter kostnader för sjuklön från och med fjärde dagen i sjuklöneperioden vilket innebär att tre dagar måste betalas av arbetsgivaren innan försäkringen träder in. De flesta sjukperioder är sannolikt kortare än 5 dagar. Det är därför mycket troligt att en ännu större del av kostnaden hamnar på arbetsgivaren, som då dessutom har lämnat bort compensationen för sjuklönekostnaderna till Försäkringskassan för att betala försäkringen. Av denna anledning så är inte heller förslaget konkurrensneutralt utan gynnar större anordnare som kan sprida kostnaderna för sjuklönekostnader på flera assistansberättigade.

Det bör också beaktas att personlig assistans ställer särskilda krav på anordnaren. En assistent som blivit sjuk måste alltid ersättas. Kostnader för vikarier uppstår därför vid varje sjukfall. Om sjuklönekostnader blir en alltför stor belastning för anordnare så kommer det påverka inställningen till de assistenter som har en bakgrund mer hög sjukfrånvaro.

Med anledning av ovanstående är det av stor betydelse att man hittar en ersättningsnivå som gör det möjligt för både stora och små företag, organisationer och enskilda att kunna vara assistansanordnare. Eventuellt kan en översyn av villkoren för Försäkringskassans sjuklöneförsäkring bidra till att göra förslaget rimligt och genomförbart.

Kvalitet, tillstånd och tillsyn mm

Kommittén föreslår bl a att tillstånd för och tillsyn av verksamheter för personlig assistans ska införas och att kvalitetskriterier för vilka dessa ska baseras på ska tas fram.

Särnmark Assistans är positivt inställt till förslagen. Det måste dock säkerställas att den kontroll och tillsyn som föreslås inte medför alltför stort administrativt merarbete eller äventyrar den enskildes möjligheter att själv bestämma hur assistansen ska utformas.

Regeringen bör i ett senare skede bedöma hur lång avräkningsperioden ska vara. Det är då viktigt att beakta effekterna av de lagändringar som just har genomförts när det gäller assistansersättningen.

Särnmark Assistans vill i sammanhanget särskilt framhålla vikten av att det finns möjligheter för den assistansberättigade att långsiktigt planera sin assistans och kunna möta de större kostnader som är förknippade med exempelvis resor och utbildningar. Detta kan ske antingen genom en längre avräkningsperiod, en möjlighet till att reservera medel för framtida kostnader i en buffert. I detta sammanhang är det extra viktigt att lägga vikt på den assistansberättigades rätt till självbestämmande och egna förmåga att långsiktigt planera för sitt liv utan att i alltför stor utsträckning vara beroende av varierande myndighetsbeslut.

Insatser och uppgifter för kommuner och landsting

Stöd och service i ordinärt boende

Personlig service med boendestöd ska införas som ny insats i LSS. Rätten bör utgå från definitionen av hemtjänst, men ge den enskilde rätt till ett beslut som avser direkt stötid. Rätten till personlig service med boendestöd ska avse högst 40 timmars stöd per vecka.

Särnmark Assistans vill påpeka att personlig service med boendestöd inte har tillkommit efter önskemål från dem som skulle komma att använda insatsen som ett alternativ till personlig

assistans. Att insatsen sedan har sin utgångspunkt i definitionen av hemtjänst är direkt oroväckande då det var just hemtjänst som flertalet ville bort från när personlig assistans infördes. Ett tak om max 40 timmar saknar helt grund om det ska ersätta personlig assistans, har man tänkt sig ytterligare andra insatser eller är utgångspunkten att behoven är överskattade?

Om förslaget införs kan konsekvensen, så som situationen var före reformen, bli att anhöriga återigen tvingas dra ett tyngre lass ”gratis” eller att behoven helt enkelt inte kommer tillgodoses. Det finns heller inget belegg för att personlig service med boendestöd skulle vara en mer kostnadseffektiv lösning än personlig assistans. Tvärtom är utgångspunkten i definitionen av hemtjänst en indikation på att denna insats precis som hemtjänst per producerad timme kommer att vara dyrare än personlig assistans.

Den som beviljas en annan insats än personlig assistans enligt LSS har inte heller någon generell rätt att bestämma över utförandet vilket skulle innebära olika förutsättningar att välja anordnare beroende av om den aktuella kommunen tillämpar valfrihetssystem eller har upphandlat insatsen.

Om insatsen skulle införas som alternativ till personlig assistans anser Särnmark att individens inflytande över insatsen måste säkras i lag, samt att insatsen inte ska vara behäftat med något tak för antalet timmar.

Personligt stöd och individuell planering

I samband med att en kommunal insats enligt LSS beviljas ska den enskilde erbjudas en individuell plan med beslutade och planerade insatser som upprättas i samråd med henne eller honom. Den som har beviljats en LSS-insats ska därutöver kunna begära att en individuell plan upprättas.

Särnmark Assistans är positivt inställt till förslaget under förutsättning att frivilligheten betonas. Ett ”liv som andra” innebär inte att man tvingas planera sitt liv i detalj. Det bör även särskilt framhållas att en person som medverkat till att upprätta en individuell plan ska ha möjligheten att när som helst göra avsteg från planen exempelvis genom att ansöka om andra insatser än de inplanerade.

Solna 2009-02-05

Hanna Kauppi, VD
Särnmark Assistans AB